

Belægninger og ovnkonstruktion fra 1700-tallet

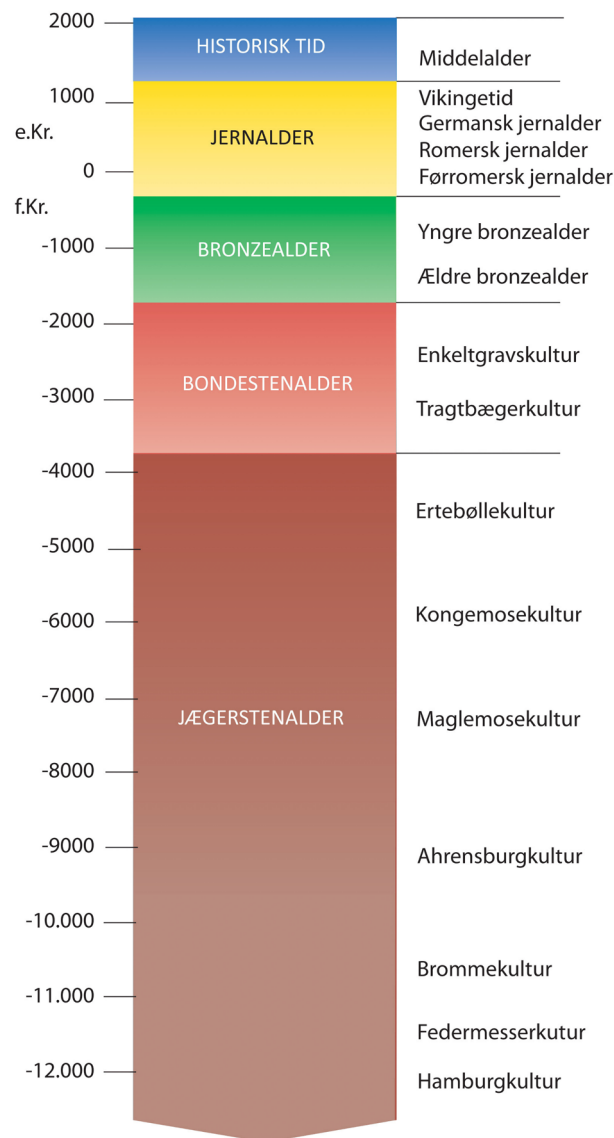
Arkæolog Kirstine Schrøder Hansen

Nordjyske
Museer
Vi giver historien liv

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i renæssancen og nyere tid	3
Undersøgelsens resultater	3
Sammenfatning og perspektivering	5
Hvis du vil vide mere	5

Indledning

Denne kulturhistoriske rapport giver et overblik over museets arkæologiske udgravning i Hjelmerstald 16. Udgravningen blev udført i 10. oktober-21. november 2022. Udgravningen gav et indblik i husets indretning fra den anden del af 1700-tallet, hvor både belægninger og ovnkonstruktion fremkom.

Undersøgelsens baggrund

I forbindelse med en ombygning af byhuset Hjelmerstald 16 i Aalborg skal der bortgraves 40 cm kulturlag i hele bygningens indre flade på ca. 47,3 m². Et område på 2 m² skal dog have en større dybde på ca. 90 cm til en vinkælder.

Figur 1: Placeringen af den aktuelle grund Hjelmerstald 16 i det centrale Aalborg angivet med rød polygon. Desuden er vist tidligere FF-lokaliteter med rød prik (lok. nr.). Matriklen hedder i dag såvel som i 1700-tallet matrikel 775.

Kort: Moderne skærmkort og matrikler.

Lokalområdet i renæssancen og nyere tid

Lokaliteten er beliggende i det centrale Aalborg i Kulturarvsarealet af national betydning for den historiske bykerne. Hjelmerstald-gaden er et vinklet gadeforløb, der i det mindste delvist er dikteret af forløbet af den middelalderlige voldgrav mod øst. Mod syd er der et terrænfald fra Hjelmerstald ned mod Mølleplads, hvor der i middelalderen var mølledrift ved kongens borg, Aalborghus ved Østerå. Nordligere lå Algade, der var byens absolutte hovedstrøg i retningen øst-vest. Hjelmerstald er således en baggade i forhold til Algade, og med en formodet yngre alder. Mens hovedgaden Algade mindst går tilbage til 1100-tallet det her aktuelle sted, synes Hjelmerstald i sin nuværende form snarere at tilhøre tiden efter byens senmiddelalderlige befæstning og dermed tidligst fra 1300-1400-tallet.

Undersøgelsens resultater

Undersøgelserne viser husets indre struktur fra tidligere faser af dets brugsperiode. Det kan konstateres, at der formentlig ikke er tale om en matrikelændring eller en ændret grundstruktur igennem tiden. Matriklen hed dengang såvel som nu matr. 775 (fig. 1). Altså er det kun det indre, som er blevet ændret af flere omgange. En af udfordringerne ved denne udgravning er at finde stratigrafien i forhold til de to halvdele af huset, da der er gravet kloak i midten af huset, der adskiller de to halvdele. Mod øst var brolægningerne og mod vest ses ovn/køkkenområde.

Pigstensbelægningerne ses i forskellige faser, og taler deres tydelige sprog omkring omstruktureringen af den indvendige indretning i huset. Det var tydeligt, at der er lagt belægning af flere omgange, da der var ret stor niveauforskell, og nogle faser lå faktisk direkte ovenpå andre.

Figur 2: Her ses de forskellige niveauer. Det ses tydeligt, hvordan A5 går under blandt andet A3.

Foto: Nordjyske Museer.

A1 og A2 betegnes som den øverste og yngste belægning. Den næstnyngste fase indeholder A3, A4 og A8. A5 er formentlig det ældste gulv i huset (fig. 2).

I den vestlige del af huset var der voldsomt præget af en ovnkonstruktion. Ovnkonstruktionen bestod af både kridt, træ, trækul og ler.

Ovnkonstruktionen (fig. 3) domineres af et 12 cm tykt lag af orange brændt ler. Herunder ses en meget kompakt og rent lag af trækul. Trækullet er meget klart afgrænset mod øst og vest. På den vestlige side af ovnen blev der fundet en række sten, som er meget typisk i bunden af en ovn.

Den sydlige del af huset var præget af den nedbrudte ovnkappe. Der har formentlig været en form for planering, hvori den nedbrudte ovnkappe har været i. Det ses som et meget løst materiale i orange farve. Det er desuden fyldt med kridtnister og trækulsnister.

Figur 3: Ovnens ses i det nederste del af billedet i den grønne markering. I det område, hvor målestokken ligger, er hele området meget domineret af varmepåvirket materiale, som måske stammer fra ovnkappen til selve ovnen.

Foto: Nordjyske Museer.

Fundene stammer fra den første del af 1700-tallet og opefter. Der er blandt andet fundet kridtpiber og keramik, kakkelfragmenter og glas, der stammer fra denne periode. Grundet stemplerne på kridtpiberne sammenholdt med formen på pibehovedet ligger dateringen formentlig omkring 1725-1750. Keramikken består mest af hornbemalet keramik og stjørtpotter. De fleste gen-

stande er fundet i forbindelse med fremrensning af brolægningerne. Der er desuden fundet en enkelt klædeplombe, som dog ikke kan dateres nærmere.

Sammenfatning og perspektivering

Udgravningen fortæller om et meget typisk byhus i 1700-tallet. Der er spor efter masser af aktivitet og ombygninger i det lille hus. Det er meget typisk, at brolægningerne efterhånden bliver slidte og lagt om. Som det er set ved denne udgravning, er nogle brolægninger blevet lagt af sten fra de ældre brolægninger, mens andre er nye sten, der er lagt mere eller mindre direkte ovenpå. Det tolkes at brolægningerne har været opholdsrum eller indgangsrum, og køkkenet har været i den nordlige del – længst væk fra hovedgaden. Under brolægningerne er der blevet set kulturjord, hvorpå det nuværende hus, der formentlig stammer fra 1700-tallet, også er bygget på.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

C. Duch 1975: Liv og huse i et Aalborg-kvarter, s. 22.

Udgravningsdata

Hjelmerstald 16, Aalborg

- Nordjyske Museer jnr. ÅHM7992
- Udgravningsperiode: 10. oktober-21. november 2022
- Fund & Fortidsminder: 12.05.16. Sb.nr. 207
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 22/15889
- Bygherre: Morten Myrhøj Kristensen
- Undersøgt areal: 47 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Kirstine Schrøder Hansen
 - Arkæolog Charlotte Marie Brühe Jensen
 - Museumsinspektør Christian Klinge
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Nordjyske Museer, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg